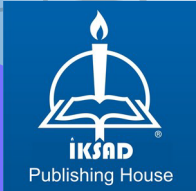

OKUL SOSYAL HİZMETİ & SOSYAL SERMAYE

Dr.Adem DAĞ

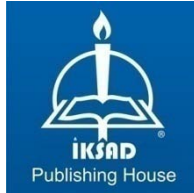
SOSYAL SERMAYE

VE

OKUL SOSYAL HİZMETİ

Eğitim Başarısının Sosyal Belirleyicileri

Dr. Adem DAĞ

Copyright © 2018 by iksad publishing house

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other non commercial uses permitted by copyright law. Institution Of Economic Development And Social Researches Publications®

(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)

TURKEY TR: +90 342 606 06 75

USA: +1 631 685 0 853

E posta: kongreiksad@gmail.com

www.iksad.net

www.iksad.org

www.iksadkongre.org

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.

Iksad Publications - 2018©

ISBN: 978-605-7510-68-6

Cover Design: İbrahim Kaya

Adem DAĞ

01/01/1979 yılında Adapazarı'nda doğan Adem DAĞ, ilk ve orta okul öğrenimini Adapazarı İsmet İnönü İlköğretim Okulu, Lise öğrenimini Sakarya Mithatpaşa Lisesi'nde tamamladıktan sonra 1997 yılında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Felsefe Grubu Öğretmenliği bölümünü kazandı. 2001 yılında Felsefe Grubu Öğretmenliği lisans programından mezun oldu. 2007 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalında yüksek lisans çalışmasına başladı. 2009 yılında Sakarya Üniversitesi'nden Sosyoloji yüksek lisans derecesi aldı. 2016 yılında Gazi Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalında Sosyoloji Doktorasını, 2017 yılında Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Anabilim Dalında Sosyal Hizmet Doktorasını tamamladı. Yurdun çeşitli bölgelerinde 2001 yılından beri sınıf öğretmeni olarak görev yapan Adem DAĞ halen Sakarya İli Adapazarı İlçesi Korucuk Toki İlkokulu'nda sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Adem DAĞ, anasınıflı öğretmeni Ayşegül DAĞ ile evli, Zeynep ve Mert Alper isimli iki çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	1
GİRİŞ	3
1. Sermaye Kavramı	6
1. 1. Kültürel Sermaye	9
1. 2. Ekonomik Sermaye	9
1. 3. Sosyal Sermaye	11
2. Sosyal Sermayenin Boyutları	18
2. 1 Mikro Sosyal Sermaye	18
2. 2 Mezzo Sosyal Sermaye	19
2. 3. Makro Sosyal Sermaye	19
3. Sosyal Sermayenin Bileşenleri	20
3. 1. Güven	27
3. 2. Norm	27
3. 3. Ağ	28
4. Sosyal Sermaye Türleri	29
4. 1. Bağlayıcı Sosyal Sermaye	30
4. 2. Köprü Kurucu Sosyal Sermaye	30
4. 3. Birleştirici Sosyal Sermaye	31
5. Sosyal Sermaye Teorisi	31
5. 1. Boudieu	32
5. 2. Coleman	34

SOSYAL SERMAYE VE OKUL SOSYAL HİZMETİ

5.	3.	Putman	36
6.		Okul Sosyal Hizmeti Ve Sosyal Sermaye	36
6.	1.	Okul Sosyal Hizmeti Tarihçesi	38
6.	2.	Okulun Politik Yapısı	39
6.	3.	Okul Kültürü	41
6.	4.	Sosyal Hizmet Uzmanının Rollerini	43
7.		Eğitim Ve Sosyal Sermaye Araştırması	44
7.	1.	Araştırmanın Amacı	44
7.	2.	Araştırmanın Yöntemi	45
7.	3.	Araştırmanın Problemi	45
7.	3.	1. Araştırmanın Hipotezleri	46
7.	3.	2. Araştırmanın Çalışma Gurubu	47
7.	3.	3. Veri Toplama Aracı	51
7.	4.	Araştırmanın Bulguları	51
SONUÇ			57
KAYNAKÇA			61

Babam Abdülkadir Dağ'ın anısına...

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Her birey yardıma ihtiyaç duyduğunda, iş yerinde problem yaşadığında, çocuğuna iyi bir öğretmen bulmak istediğinde, bir eşyası bozulduğunda ya da sevindirici bir haber aldığında sosyal ağlarını harekete geçirir. Sosyal sermaye günümüzde en çok telaffuz edilen ve sosyal dünyayı açıklamak için kullanılan kilit bir kavramdır. Bireyden, kurumlara, kurumlardan toplumlara kadar çok boyutlu bir kavram olan sosyal sermaye, sosyal ağlarımızdaki düğümlerde gizlidir ve gerekli olduklarında harekete geçerler. Bu bakımdan sosyal sermaye iki yönlü bir kavramdır. Sosyal sermaye ilişkilerimizdedir, çocuğumuzun düşününe davet edebildiğimiz insan sayısı, bir kuruma (Örn. Darüşşafaka), bir markaya duyduğumuz güven sosyal sermaye belirtmektedir.

Sosyal sermaye ile ilgili olarak teorisyenler (Bourdieu, Coleman, Putnamve diğ.) farklı düşünceler öne sürmüşlerdir. Bu gün birçok uluslararası kuruluş, sosyal sermaye kavramı üzerine çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmada güven ile eğitim arasındaki ilişki okul sosyal hizmeti bağlamında ele alınmıştır. Araştırmada sosyal sermaye makro boyutta incelenmiştir. Okul sosyal hizmeti

ile sosyal sermaye arasındaki ilişki ise mikro boyuttur. Çünkü sosyal sermaye müracaatçının kaynaklara ulaşmasını sağlayan bir araçtır. Bu bağlamda sosyal sermaye beşeri sermayenin ortaya çıkmasını kolaylaştırmaktadır.

Veri toplama aşamasında anket çalışmasına katılan değerli katılımcılara çok teşekkür ederim. Kitabın yazılma sürecinde emeği geçen, yardımlarını ve desteğini esirgemeyen değerli eşim Ayşegül DAĞ'a çok teşekkür ederim.

Dr. Adem DAĞ

Sakarya Milli Eğitim Müdürlüğü

Toki İlkokulu Sınıf Öğretmeni

GİRİŞ

Sosyal sermaye, bireyin toplumdaki kaynaklara erişimini sağlayan, ağ, güven ve norm bileşenlerinden meydana gelen ve bir ortaklığı niteleyen ilişkisel bir kelimedir. Sermaye; kültürel, ekonomik ve sosyal olarak sınıflara ayrılabilir. Kökü çok eskilere dayansa da, yakın geçmişte popüler olmuş bir kavramdır. Sosyal sermaye bir insanın ne kadar fazla kişi tanırsa, sosyal ağının o kadar geniş olacağı ve böylece kaynaklara daha kolay ulaşabileceğini savunmaktadır.

Sosyal sermaye, mikro, mezo ve makro sosyal sermaye olmak üzere üç boyutta incelenebilmektedir. Mikro sosyal sermaye, birey ve küçük grupların sahip oldukları sosyal sermayedir. Mezo sosyal sermayeye STK'ların sahip oldukları sermayeyi örnek olarak verebiliriz. Makro sosyal sermaye ise daha çok hükümetler ve sosyal politikaları kapsamaktadır.

Sosyal sermayenin güven, ağ ve norm olmak üzere üç bileşeni vardır. Güven sosyal sermayenin ortaya çıkmasını sağlayan kaynak, ağ sosyal sermayenin ilişkisel ağ bağlantılarına, norm ise sosyal sermayenin kurallar

SOSYAL SERMAYE VE OKUL SOSYAL HİZMETİ

boyutuna işaret etmektedir. Sosyal sermaye, bağlayıcı, köprü kurucu ve birleştirici olmak üzere üç türdür. Sosyal hayatta insanlar bu üç tür sosyal sermaye türünü farkında olmadan birçok kere kullanırlar. Sosyal sermaye düşüncesinin ortaya çıkışı çok gerilere gitse de, sosyal sermaye teorisinin oluşmasını sağlayan düşünürler; Bourdieu, Coleman ve Putnam olarak sıralanabilir.

Okul sosyal hizmeti, okul ortamında gerçekleştirilen sosyal hizmet müdahaleleridir. Okulda bu çalışmaları gerçekleştiren birime sosyal servis denilmektedir. Okul sosyal servislerinde, okul sosyal hizmet uzmanları, birey ve sistem merkezli müdahaleler gerçekleştirmektedir. Öğrencilerin davranış problemlerine gerçekleştirilen sistem merkezli müdahalelerde öğrencinin sosyal ağı devreye girmektedir. Aile sistemi, arkadaş sistemi gibi. Bu bakımdan sosyal sermaye, okul sosyal hizmet uzmanlarının davranış problemi yaşayan öğrencilere gerçekleştirecekleri sistem merkezli müdahalelerin başarıya ulaşmasında önemli bir kavramdır. Bu bakımdan okul sosyal hizmeti ve sosyal sermaye arasındaki ilişki mikro boyutta değerlendirilebilir. Her veli öğrencisinin başarılı olmasını ve toplumda çok önemli mevkilere gelmesini ister. Fakat her velinin bunu

başarabilmesi bu amaca yardım edebilecek tanıdığı kişi sayısı, ekonomik gücü, nasıl başarabileceği konusundaki planlaması farklıdır. Genellikle lisans ve lisansüstü eğitim almış ve bir mesleğe sahip olan veliler, bu konuda öğrencilerine daha çok yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda sosyal sermaye bireyin toplumda iyi bir konuma gelmesinde, eğitim sürecinde başarılı olmasında, diploma vb. beşeri sermaye unsurlarının ortaya çıkmasında yardımcı bir kaynaktır.

Bu kitabın temel soruları şunlardır: Bir öğrenci sadece zekâsıyla nitelikli okullara gidebilir mi? Yoksa bu öğrencinin nitelikli okullara gidebilmesi için sosyal ağ bağlarına gerek var mıdır? Türkiye’de uygulanan merkezi sıralama sınavları zekâdan daha çok öğrenme seviyesini ölçen sınavlardır. Bu sınavlarda başarılı olabilmek için yeterli seviyede günlük çalışma yapmak, deneme çözmek ve konulara hâkim olmak gerekir. Bütün bunları başarabilmesi için bir öğrencinin eğitim konusuna hâkim ilgili bir anne babaya gereksinimi vardır. Aynı zamanda bu anne ve babanın çocuğuna ayıracağı zamana ve ilgiye de ihtiyaç duyulmaktadır.

1. Sermaye Kavramı, Çeşitleri ve Sosyal Sermaye

Toplumsal dünya, insanlar arasındaki ilişkilerin, etkileşimlerin, ağ bağlantılarının, yapı ve kurumların geçerlilik kazandığı bir alandan meydana gelmektedir (Aydemir, 2011: 7). Bu süreçte toplumsal dünya birikmiş tarihtir; toplumsal dünyayı, birbirinin yerini tutabilir parçacıklar olarak ele alınacak etkin eyleyen failler arasındaki anlık mekanik dengelerden meydana gelen süreksiz bir diziyeye indirgemeyeceksek, o zaman bu toplumsal dünyaya tekrar “sermaye” kavramı, ve onunla birlikte, birikim ve bütün etkileri de dâhil etmek gerekmektedir (Bourdieu, 2010: 45). Sermaye kavramlaştırması sosyal ilişkiler ve bağlantıların önem kazanmasıyla çeşitlenmiştir. Bu bağlamda ekonomik sermaye, kültürel sermaye ve sosyal sermaye kavramları tartışılmaya başlanmıştır.

Genel anlamda sermaye, üretim faaliyetlerinde mal veya hizmet ortaya koymak amacıyla kullanılan faktörlerin tümü olarak tanımlanabilir. Fiziksel sermaye üretim faaliyetlerinde kullanılacak olan altyapılar, makineler ve ham maddeler; beşeri sermaye üretime katılan bireylerin sahip oldukları ve genel olarak insanın niteliğini vurgulayan

bilgiler, beceriler, tecrübeler ve dinamizm gibi pozitif değerler şeklinde tanımlanmaktadır. Sosyal sermaye ise bünyesinde güven ve ilişkileri taşıyan ve topluluğun birlikte iş yapma becerisini gösteren bir kavram olarak açıklanabilir (Tüysüz, 2011: 23). Sosyal sermaye fiziksel ve beşeri sermayeden farklı olarak ağlar, bağlantılar ve güven ilişkileri üzerine inşa edilmektedir. Tanıdığımız insanlarla karşılıklı ilişkilerimiz sosyal sermayeye karşılık gelmektedir. Katıldığımız toplantılar ve davetler tanıdığımız insan sayısını ve bu insanlarla olan ilişkilerimizdeki güven unsuru sosyal sermayeyi ortaya çıkartmaktadır.

Bir diğer sermaye kavramlaştırması; (1) hemen ve direkt paraya çevrilebilir ve mülkiyet hakları olarak kurumsallaştırılabilir olan *ekonomik sermaye*; (2) bazı şartlar dâhilinde ekonomik sermayeye dönüşebilir olan ve eğitim vasıfları dâhilinde kurumsallaştırılabilir olan *kültürel sermaye*; ve (3) sosyal görevlerden (“bağlantılardan”) meydana gelen, belirli koşullar dâhilinde ekonomik sermayeye çevrilebilir ve bir soyluluk unvanı şeklinde kurumsallaştırılabilir olan *sosyal sermaye* (Bourdieu, 2010: 49). Sosyal sermaye kavramlaştırması (terim anlamında kullanılması) 1990’lı yıllarda ortaya çıkmasına rağmen bu

gün tüm Dünyada, eğitimden yaşlılığa, yaşlılıktan siyasete kadar üzerinde en çok çalışma yapılan alanlardan bir tanesidir.

Sosyal sermaye fiziki sermayeden farklıdır, sosyal sermaye statik değildir, beşeri sermayede olduğu gibi değişken yapıdadır. Sosyo-ekonomik sistemde meydana gelecek değişimler ve toplumsal yapıyı oluşturan diğer etkenlerde yaşanan farklılaşmalar sosyal sermayeye etki yapmaktadır. Aynı zamanda sosyal sermayenin dinamik yapısından dolayı, fiziksel sermayenin aksine, kullanılmadığı zaman depolanamamakta zamanla eksilmekte ve yok olmaktadır (Tüysüz, 2011: 24). 1990'lı yıllarda, finansal, gerçek ve beşeri sermayenin belirlenmiş kavramlarıyla birlikte yeni bir sermaye, “sosyal sermaye” kavramı genel olarak kullanıma girdi. On yıl sonra, sosyal sermaye araştırmalarında sanal bir patlama çok sayıda akademik disiplinde gerçekleşti (Westlund, 2006: 1). Sosyal sermayenin gelişimi terim olarak kullanımı, düşünürler tarafından kullanımı ve trend kavram haline gelmesi şeklinde dönemlere ayrılabilir. Sosyal sermayenin gelişimi ve savunduğu temel düşüncüyü kavrayabilmek için sermaye çeşitlerini incelemek gerekmektedir.

1.1. Kültürel Sermaye

Kültürel sermaye bir alanda güçlü olanların eğitim yoluyla ailelere ve dolayısıyla bireylere aşladığı yapılarla denilmektedir. Yani kültürel sermayeye “bilgi sermayesi” denilebilir (Bourdieu ve Wacquant, 2003: 108, Akt. Görgün-Baran, 2013: 12). Kültürel sermaye üç biçimde varlık bulur: (1) Cisimleşmiş biçimde, yani beden ve zihin uzun süreli yatkinlıkları şeklinde; (2) Nesneleşmiş biçimde, kültürel emtia şeklinde (resimler, kitaplar, sözlükler, enstrümanlar, makineler gibi); (3) Kurumsallaşmış biçimde, eğitim vasıfları örneklerinde bulabileceğimi gibi güvenceye aldığı varsayılan kültürel sermayeye tamamıyla orijinal nitelikler verir (Bourdieu, 2010: 49).

1.2. Ekonomik Sermaye

Ticari anlamda ekonomik sermaye, pay ortaklarını, doğabilecek ekonomik kayıplardan (şirketin maddi değerinde eksilmeye sebep olacak beklenmeyen hareketlerden dolayı meydana gelebilecek kayıplardan) korumak için, belirli bir güven ve zaman aralığında ölçülen tahmini sermaye rakamına denilmektedir (Operasyonel Risk Çalışma Grubu, 2006). Sosyal sermaye bağlamında,

sermaye çeşidi olarak ekonomik sermaye, salt ekonomik kaynakların elde tutulması anlamına karşılık gelmektedir. Bourdieu'nun, Marx'tan alıntıladığı bu sermaye türü gelir ve mülkiyet sahipliğini karşılamakla birlikte aynı zamanda ekonomik olanın diğer pratiklerle ilgisi bağlamında düşünülmesi üzerine kuruludur (Göker, 2007: 282; Akt. Görgün-Baran, 2013: 11).

“Bourdieu'nün ekonomik sermaye kavramı ile Marx'ın sermaye sınıfı arasındaki farka bakacak olursak; Bourdieu'nun ekonomik sermaye kavramı, bireyin sahip olduğu gelir-mal-mülk ilişkisini tanımlarken Marx'ın sermaye sınıfı ekonomik açıdan üretim araçlarını elinde bulunduranları ifade etmektedir. Dolayısı ile Marx'taki sermaye sınıfının sınırları ve ölçütü kesindir. Üst sınıfa tekabül eden bir burjuva sınıfı betimlemesidir. Bourdieu'da ise sınıfı açıklamak için ekonomik sermaye yalnız başına yeterli değildir (Görgün-Baran, 2013: 11).”

Sermaye üretimi kolay hale getiren araçları şekillendirmek amacıyla kullanılan malzemelerdeki değişimlerle oluşmaktadır (Coleman, 2010: 87). Üretmek ve işlemek sürecinin ana unsuru olarak maddi araç ve kaynakların ön planda çıkarılması, emek yoğun çalışma sürelerinin fazlalığı ve teknik araç ve gereçlere duyulan ihtiyaç, fabrika üretiminin insan bilgisine gereksinim duymaması, insani faktörden çok mekanik sistemin girdilerini hesap eden bir anlayış benimsenmesine neden olmuştur (Aydemir, 2011: 14).

1.3. Sosyal Sermaye

Toplumsal ya da sosyal sermaye de etkin eyleyen failin (insan) içinde bulunduğu alanda sahip olduğu ilişkiler ağını ön plana çıkartmaktadır. Aktörün diğerleriyle olan bağlantıları, grup üyelikleri, bu ilişkilerin getirdiği eyleyicinin üstündeki veya ona yönelik görevler, ayrıcalıklar ve güven gibi olgular bu sermayenin içeriğini meydana getirmektedir (Göker, 2007: 282, Akt. Görgün-Baran, 2013: 11). Bu bakımdan sosyal sermayede insanlar arasındaki iletişim ağları değerlidir. Günümüz toplumlarında bireyselleşmenin ortaya çıkarttığı sosyal bağlantılardaki zayıflama, karşılıklı güven duygusunun eksikliği, sosyal ilişkilerin gittikçe zayıflaması gibi, toplumun sağlıklı bir şekilde devam etmesini zora sokan toplumsal hastalıkların ortadan kaldırılması hususunda bir çözüm önerisi olarak, sosyal sermaye, sosyal bilimler alanında uzun zamandır tartışılan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır (Yarar, 2011). Bir terim olarak “sosyal sermaye” sosyal bilim disiplinlerinde son yirmi beş yılında iktisadi, siyasi ve toplumsal alanlarda görülen ekonomik merkezli sorunların tanımlanması, açıklanması ve çözümlenmesine yönelik tartışmalarda sıklıkla kullanılmıştır (Şan ve Şimşek, 2011).

Sosyal sermaye bir aktörün diğer aktörlerle arasındaki bağlantı düşümlerine gönderme yapmaktadır. Bu nedenle sosyal sermayede iletişim ağları kaynaklara erişimi sağlayan bir can damarı niteliğindedir. Hastalandığımızda, çocuğumuza iyi bir öğretmen aradığımızda ya da iş aradığımızda sosyal sermaye bağlantılarımız devreye girmektedir. Aynı zamanda sosyal sermaye sadece bizim bağlantılarımıza ulaşmamızı sağlamaz, sosyal ağımızdaki diğer aktörlerde bir problem yaşadıklarında ya da diğer insanlara ihtiyaç duyduklarında ağ bağlantılarını devreye sokmaktadırlar.

1993 yılından bu yana ‘sosyal sermaye’, kalkınma terminolojisinin ana kavramlarından bir tanesi haline gelmiş, uluslararası örgütler, ulusal hükümetler ve benzer şekilde STK’lar tarafından heyecanla savunulmuştur (Harriss ve De Renzi, 2010: 8). Günümüzde, Robert Putnam’ın akademik çalışmalarının yarattığı etki ve Dünya Bankası, OECD, IMF gibi uluslararası kuruluşların gösterdiği ilgiyle sosyal sermaye önemli bir analiz birimi haline gelmiştir (Aydemir, 2011: 3). Durkheim sosyolojisindeki dayanışma kuramından itibaren sosyal sermaye Putnam, Coleman, Bourdieu vb. teorisyenler

tarafından sosyal ilişkileri ve düzenlilikleri açıklamak için kullanılmıştır.

İnsanların ağ bağlantıları hayati derecede önemlidir. Çok klişe bir yaklaşım olsa bile, ne bildiğin değil kimi tanıdığın önemlidir. Açık bir ifade ile hem ne bildiğin hem de kimi tanıdığın sana fayda sağlayacaktır (Field, 2008: 3). Sosyal ilişkiler etkili gücü üzerinde topladığında, bedavacılık problemlerinin üstesinden geldiği için gruptaki ilgili tüm üyeler içinde sosyal sermaye ortaya çıkarılabilir. Bu farklı durumun ötesinde sosyal sermayenin daha çok olması kamu yararınadır (Harriss ve De Renzi, 2010: 12). Toplumda sosyal sermaye sıklıkla ‘topluluk’, ‘sivil toplum’, ‘sosyal doku’, ‘güven’ gibi insanları ilişkilerinde kavramaya yönelik eylemlerle incelemektedir. Bu bağlamda kavramın sosyal olanı problem haline getirdiği söylenebilir. Bu anlamda sosyal sermaye, toplumsal ilişkileri içinde bireyi anlamaya çalışır (Aydemir, 2011: 3).

Sosyal sermaye savunduğu ana fikir aslında çok açıktır. Onun başlıca iki tezi şu şekilde açıklanabilir: Sosyal ilişkiler ve bağlantılar önemlidir. Bireyler birbirleriyle sosyal ilişkiler kurarak ve bunun zaman içerisinde devam ettirerek, büyük güçlüklerle başarabilecekleri şeyleri gerçekleştirmek

için birlikte çalışabilirler (Field, 2008: 1). Aslında sosyal sermaye işlevi ile tanımlanır. Sosyal sermaye bir kişiye ait varlık değil, ortak iki özelliğe sahip farklı varlıkların bir ürünüdür. Bu durumda sosyal yapının bazı cephelerinden meydana gelir ve yapı içerisindeki bireylerin belirli eylemlerini kolay hale getirir (Harriss ve De Renzi, 2010: 11). Bu şekilde sosyal sermaye, bireyler arasında eylemi kolaylaştıran ilişkilerdeki değişimler sayesinde ortaya çıkar (Coleman, 2010: 87).

Coleman'ın deyişiyle sosyal sermaye, toplumsal ilişkilerin 'toplumsal yapı' içerisinde kurumlaşmasının doğal bir cephesi ve –daha önemlisi- niyet edilmemiş bir sonucunu meydana getirmektedir. Ona göre sosyal sermaye, bireye özgüdür (Harriss ve De Renzi, 2010: 13). Sosyal hayatta bireyler iletişim ağlarıyla birbirlerine bağlanmaktadır ve sahip oldukları ortak değerleri bu iletişim ağlarındaki diğer üyelerle paylaşma eğilimindedirler, aynı zamanda iletişim ağları kaynak oluşturmaları sebebiyle, bir nevi sermaye oluşumu gibi algılanabilir (Field, 2008: 1). Geniş ve farklı düzeylerde incelenen sosyal sermaye, bireylerin sosyal hayatta birbirleriyle kurdukları güven temeline dayalı ilişkiler ve işbirliğinin temelinde faaliyet göstermelerini

sağlayan topluluklar olarak ifade edilebilir (Keleş, 2012: 7). Sosyal sermaye kavramlaştırması; insanlar arasındaki dışsal ilişkilere (köprü kuran) ve içsel ilişkilere (bağ kuran) bağlı olarak ve yine ilişkilerin (bağların) güçlü-zayıf, yatay-dikey, açık-kapalı, yapısal-bilişsel, coğrafi olarak dağınık ya da merkezde toplanan, araçsal ya da ilkeli olması gibi ölçütlere göre de farklılıklar oluşabilmektedir (Gerni, 2013: 10).

Toplumsal dünya bir senfoni orkestrasından daha çok, doğaçlamalarla dolu sokakta çalınan bir caz parçasına benzemektedir. Geçmiş çağlardan günümüze kadar, insan ve toplumsal yapı arasındaki dikotomi, Weber ve Durkheim ile başlamış ve birçok teorinin ana konusu olmuştur. (Gürsakal, 2009: 182). Sonuç itibariyle ne kadar çok insan tanır ve o insanlarla ne kadar ortak bir hayat görüşü paylaşıyorsanız sosyal sermaye açısından o kadar zengin konumdasınızdır (Field, 2008: 1). Çünkü günlük hayatımız diğer insanlarla vardır. İster bir iş adamı olalım, ister bir çalışan ya da cezaevindeki mahkûm, günlük hayatımızda sosyal ağlarımızı kullanarak yaşarız. Sosyal ağlar kaynaklara ulaşmamızı sağlar.

Tablo 1. Sosyal Sermayenin Kaynakları

Düşünür	Ağlar	Normlar	İnançlar	Formel Kurum
Sandefur & Laumann (1988)	Doğrudan İlişki, Egosantrik			
Burt (1992;1997)	Yapısal Boşluk			
Coleman (1988)	Kapama			
Putnam (1993)	Kolaylaştırmak İşbirliği	Genelleştirilmiş karşılıklılık		
Lin (2001)	Gömülü kaynak			
Nahapiet & Ghoshal (1998)	Gömülü kaynak		Bilişsel boyut	
Portes (1998)		Motivasyon	Sınırlı dayanışma	
Adler & Kwon (2000)				Şekil ağı; normları etkilemek ve inançlar
Levy (1996)				Güvenin kolaylaştırması ; davranışları etkilemek

Kaynak: Fu, 2004: 14.

Tablo 1 incelendiğinde, sosyal sermayenin kaynağını ağ olarak gören düşünürler; Sandefur, Laumann, Burt, Lin ve Coleman'dır. Putnam ağları ve normları sosyal sermaye kaynağı olarak ortaya koyarken, Nahapiet ve Ghoshal ağları ve inançları ortaya koymaktadır. Portes, normları ve inançları sosyal sermaye kaynağı olarak görürken, Adler, Kwon ve Levyformel kurumları ön plana çıkarmıştır. Sosyal sermaye dinamik bir yapıya sahiptir, ekonomik sermayenin zıttına, kullanılmadığı zaman depolanamamakta zamanla eksilmekte ve yok olmaktadır (Tüysüz, 2011: 24). Sosyal sermayenin herkesin üzerinde hem fikir olduğu tek bir tanımını yapmak güçtür. Aynı zamanda sosyal sermayeyi, bağlantılar, ortak değerler, toplumdaki kişilerin ve grupların karşılıklı güvenleri ve böylece birlikte iş yapabilmelerini sağlayan paylaşılan değerler şeklinde açıklayabiliriz (<https://www.oecd.org/insights/37966934.pdf> 25.02.2017). Sosyal sermaye sosyal ilişkilerde gizlidir ve varlığını devam ettirebilmesi için kullanılması gerekmektedir.

2. Sosyal Sermayenin Boyutları

Sosyal sermayenin boyutlarının sınıflandırılmasında; mikro seviye bireysel, makro seviye kollektif düzeye karşılık gelmektedir, mezo seviye ise her mikro ve makro düzey arasında denge kurarak, sosyal sermayenin hem bireysel hem de kollektif bir değere karşılık geldiğini ileri sürmektedir (Gerni, 2013: 31). Karşılıklı ilişki, güven ve ortaklığın ürünü olarak sosyal sermayeyi üç boyutta inceleyebiliriz.

2.1. Mikro Sosyal Sermaye

Mikro düzey sosyal sermaye bireyler, aileler ve komşular arasındaki sosyal ilişkileri kolay hale getiren yatay ilişkileri, değerleri ve normları kapsamaktadır (Ibid, 503; Akt. Gerni, 2013: 31). Sosyal sermaye mikro seviyede birey ve grupların sermayesi olarak ele alınabilmektedir (Ekşi, 2009: 26; Akt. Kangal, 2013: 50). Bireylerin aile içi ve komşularla paylaştıkları ortak değerler ve yatay ilişkiler mikro düzey sosyal sermaye için önemlidir.

2.2.Mezzo Sosyal Sermaye

Mezzo düzeyde ki sosyal sermaye topluluklar, gruplar, firmalar ve sivil toplum kuruluşları arasındaki karşılıklı etkileşimi düzenleyen dikey ilişkileri ve birlik ağlarını kapsamaktadır (Ibid, 503; Akt. Gerni, 2013: 31). Mezzo düzeyde sosyal sermaye ile ilgili yapılan çalışmalarda ağ yapılarının oluşturulması ve geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Mezzo düzeydeki sosyal sermaye, sosyal kimlik ve birliktelik, örgüt ve kurumların sosyal bir döngü halinde içerdekilerin sosyal içerilmesine ve dışarıdakilerin sosyal dışlanmasına işaret etmektedir (Öğüt ve Erbil, 2009: 61; Akt. Kangal, 2013: 37).

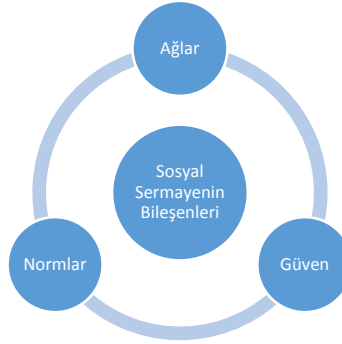
2.3. Makro Sosyal Sermaye

Makro düzey sosyal sermaye ise devlet yönetimi, sivil toplum kuruluşları, hukuk düzenini ve hükümeti etkileyen resmi kurumsal ilişkileri ve yapıları kapsamaktadır (Ibid, 503; Akt. Gerni, 2013: 31). Bir başka deyişle, sosyal sermayenin makro düzeyi tüm sosyoekonomik faaliyetlerin arka planına hizmet eden kurumsal ve politik çevre ile yönetim için ihtiyaç olan düzenlemelerin kalitesi şeklinde

gözlemlendiği seviyeye karşılık gelmektedir (Öğüt vd, 2009: 59; Akt. Kangal, 2013: 38).

3. Sosyal Sermayenin Bileşenleri

Sosyal sermayenin üç bileşenden meydana gelmektedir. Bu bölümde sosyal sermayenin bileşeni olarak; güven, normlar ve ağ açıklanmıştır.

Şekil 1. Sosyal Sermayenin Bileşenleri

Sosyal sermayenin var olabilmesi için ağlara, güvene ve normlara ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal sermayenin ortaya çıkması için karşılıklı güven ağ bağlarına sahip olmak gerekmektedir.

3.1.Güven

Hiçlikten, yokluktan, boşluktan doğrulmak, ortaya çıkabilmek için bireyin içinde var olan gizli güce güven adını veriyoruz. Aslında güvenin kozmik, bir ifadesiyle metafizik yorumudur bu açıklama. Güven, insanın varlık alanı içerisinde farklı şekillerde kendini göstermektedir. Güven bir duygu, bir davranış biçimi, bir tutum şeklinde yaşanmaktadır (İnam, 2003: 17-18). Güvenin var olması hem bireysel, hem karşılıklı, hem de sosyal hayatın biçimlenmesinde önemli bir yer tutar. Güven ilişkilerin sağlıklı bir şekilde devam etmesinde bir bel bağlama, dayanma, sadık kalma, söz verme ve sözünde durma eylemidir (Yavuz, 2003: 34). Güvenin karşılıklı ilişkilerdeki en önemli kuralı, zarar vermeye elverişli ortamın kendiliğinden oluşmasına rağmen, karşısındakinin aksi yönde hareket etmeyeceğine ve zarar vermeyeceğine ilişkin algının kişide oluşmasıdır (Büyükbeşe ve Demirağ, 2008: 56). Güven sosyal hayatı düzenleyen en önemli kavramdır. İnsan, diğer insanlara güvenmek ister. İş dünyasında, arkadaşlar arasında, eğitimde, eşler arasında vb. güven kilit kavramdır.

Tablo 2. Güven Biçimleri

Güvenin Temeli	Literatürde tartışma	
Yönetişim Yapıları	Hesaba dayalı	(Williamson, 1993)
	Çıkar güveni	(Hardin, 1992)
	Garanti	(Yamagishi ve Yamagishi, 1994)
	Caydırma temelli güven	(Shapiro.d., 1992)
	Yarı-güçlü güven	(Barney ve Hansen, 1995)
	İtibarla güven	(Dasgupta, 1988)
	Ekonomik güven	(Casson, 1991)
	İşbirliği için bencilce motivasyon	(Williams, 1988)
Kişisel İlişkiler	Somut kişisel ilişkiler	(Granowetter, 1985)
	Samimi ilişki güveni	(Hardin, 1992)
	Kişisel güven	(Luhmann, 1992)
	Ekonomik değişimi (kısmen) kapsayan kişisel ilişki	(Bradach ve Eccles, 1989)
	Kişilere güven	(Giddens, 1990)
Diğer tarafın iç normları bilgisi	Güçlü güven biçimi	(Barney ve Hansen, 1995)
	Güven	(Yamagishi ve Yamagishi, 1994)
	Ahlaki insan güveni	(Casson, 1991)
	Yaygın yükümlülük / işbirliği toplumsal normları	(Bradach ve Eccles, 1989)
	Özgeciliği kapsayan güven İçselleşmiş ahlaki alışkanlıklar ve karşılıklı ahlaki yükümlülükler	(Fukuyama, 1995)
Sistem/kurum	Sistem güveni	(Luhmann, 1979)
	Kurum temelli güven	(Zucker, 1986)
	Sistemler güveni	(Giddens, 1990)
	Sistem güveni	(Lane ve Bachman, 1996)

Kaynak: Korczyk, 2003: 61

Tablo 2’de güvenin temeli olarak; (1) yönetim yapıları, (2) kişisel ilişkiler, (3) diğer tarafın iç normları bilgisi, (4) sistem/kurum, başlıkları altında, Luhmann’dan, Lane ve Bachman’a kadar olan literatür tartışmaları yapan düşünürler verilmiştir. Sosyal sermaye ile güven arasında önemli ve ayrılmaz ilişki önde gelen sosyal sermaye teorisyenlerince de (Coleman, Putnam, Fukuyama) vurgulanmıştır. Sosyal sermayeden bahsedilen her olguda güven kavramı da bulunmaktadır (Gerni, 2013: 21). Güven ve karşılıklılık bir tek kavramsal soyutlamalar değildir; aynı zamanda hayatın var olandan daha güvenli ve zevkli olmasına yardım etmektedir (Field, 2008, kitabın teşekkür kısmından alınmıştır). Güven normları, sadece ağın içerisinde bağlantılara sahip insanlar tarafından paylaşılır. Dışsallıklar, bu sebeple sosyal sermayenin kendisi değil, sosyal sermayeyi meydana getiren faaliyetlerle ilişkilendirilir (Harriss ve De Renzi, 2010: 21). Bu sebeple sosyal sermayenin meydana gelmesi için bireyler arasında ilişki ve işbirliği, işbirliğinin oluşabilmesi içinde güvene ihtiyaç duyulur. Dünya güven araştırmasında bile sosyal sermayeyi ölçmek için, güveni ölçmek, kullanılan ana kriter olmuştur (Gerni, 2013: 21). Güven olmazsa hiçbir şey çalışamaz ve işlevsel hale gelemez. Güven olmazsa

toplumsal sözleşme ortadan kalkar, insanlar yaşayabilmek için mücadele eden savunmacı kişilere dönüşerek ortadan kaybolur (Castells, 2012: 17). Doğal olarak, güvenin az olduğu şartlar altında taraflar fırsatçı davranmaya düşkün olacaktır (Korczynski, 2003: 71). Güven, sosyal sermayenin en önemli kaynağıdır. Güven, aktörler arasındaki ilişki ağlarını, karşılıklılık ve işbirliğini sağlama, sosyal sermayenin ortaya çıkmasına ortam oluşturmaktadır (Gerni, 2013: 22). Sosyal ilişkilerdeki güven sosyal sermayenin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Tablo 3. Güven Kaynakları

Güven Türleri	İnanç	Yapı	Normlar	Sosyal Kurumlar
Bireysel	İyi inanç, niyet, yetkinlik, güvenilirlik, açıklık (Nahapit & Ghoshal, 1998)			
Kollektif		Gömülü yapı (Granovetter 1985); Sosyal yapı (Coleman, 1988)	Karşılıklılık, yükümlülük (Wolfe, 1989); Karşılıklılık (Putnam, 1993; Misztal 1996)	
Sosyal Sistem				Sistemin özellikleri (Fukuyama, 1995; Fox, 1974); Kurallar oluşturur & Teşvikler (Farrell & Knight 2003)

Kaynak: Fu, 2004: 18.

Tablo 3’te bireysel, kolektif ve sosyal sistem güven türlerinin kaynakları ve savunucuları açıklanmıştır. Bir başka ifadeyle güven, kişiler arasındaki ilişkilerin hijyen koşuludur; ilişkiler devam ederken güven kelimesi çok sık telaffuz edilmez. Fakat güven ortadan kalktığında, ilişkilerin devam etmesi ve yararlı sonuçlar ortaya çıkartma ihtimali hızla azalır veya tamamen ortadan kalkar; bu durumda da artık taraflar güven krizini açıkça ifade etmeye başlamışlardır (Erdem, 2003: 153). Bu gün geçmiş dönemlere göre daha fazla ihtiyaç duyduğumuz güven, giderek azalmaktadır. Güvensizlik insanları yalnızlığa, yoksunluğa ittiği gibi toplumlarda da sosyal sermaye ağlarının yeterli ölçüde ortaya çıkmamasına ve toplumun beraberlikten doğan sinerjiyi tam olarak yakalayamamasına neden olmaktadır (Gerni, 2013: 25). Bu gün bir kişiye karşı güven kaybı yaşarsak, ilişkilerimizi gözden geçirme ihtiyacı hisseder ve aramıza mesafe koyarız.

3.2.Norm

Sosyal bir norm, olumsuz bir durumda, kendisine yönelik ihlalleri cezalandıran, olumlu bir durumda ise kendisiyle ilişkili örnek davranışları ödüllendiren yaptırımlarla desteklenen bir tür eylem rehberi demektir (Goffman, 2017: 127). Normlar, sosyal hayatta birey ve grupların tavır ve davranışlarının nasıl olması gerektiğini tespit eden ve yaptırımlarla desteklenen ortak toplumsal kurallardır. Bu bakımdan normlar sosyal sermayenin ortaya çıkmasında önemli fonksiyona sahiptirler (Gerni, 2013: 18). Normlar, grup içerisinde kişilerin hareketlerini ya da gruplar arası ağ iletişiminin kurallarını belirleyen ve toplumsal düzenin oluşturulmasını sağlayan yapılardır. Aynı zamanda ağ üyelerinin nasıl hareket etmeleri gerektiğini belirleyen formal ya da informal kurallar olarak da tanımlanabilmektedir. Sosyal sermayenin ortaya çıkmasında, uygulanmasında ve toplum içinde etkisinin görülmesinde normların etkisi önemlidir (Tüysüz, 2011: 22). Normlar ve anlaşmalar kırılıncaya kadar görünür olamayabilir (<https://www.oecd.org/insights/37966934.pdf>, Erişim: 25.02.2017). Arkadaş ilişkilerinden en yakın ikili ilişkilere kadar normlar sosyal sermayenin en önemli

bileşenidir. Normlar ihlal edilince güven problemi ortaya çıkar.

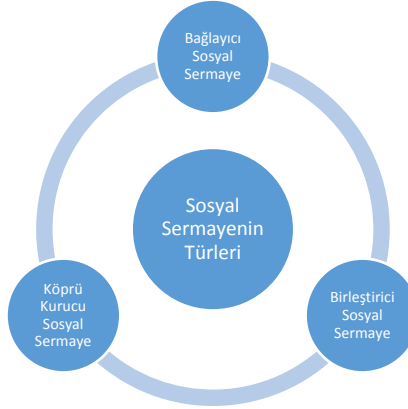
3.3.Ağ

Sosyal ağlar, düğümler ve bunlar arasındaki bağlantılardan meydana gelmektedir. Sosyal ağlarda düğümler sosyal aktörleri, bağlantılar ise arkadaş, akraba, iş vb. sosyal ilişkileri oluşturmaktadır. Aynı zamanda aktörlerin cinsiyet, eğitim düzeyi, medeni hali gibi çeşitli özellikleri sosyal ağlarda bir nitelik olarak yer almaktadır (Gürsakal, 2009: 69). İnsan sosyal yapıya iki ana bağ ile bağlıdır: (1) üyelik vasıtasıyla kolektivitelere ve (2) sosyal ilişkiler vasıtasıyla da diğer bireylere. Aynı zamanda insanın kendisi de, onunda içinde yer aldığı toplumsal birimleri birbirine bağlamasıyla bir toplumsal ağın oluşumuna katkıda bulunmaktadır (Goffman, 2017: 229). Bu şekilde, sosyal sermaye; bireyler, gruplar, gruplar arası ilişkiler ve kurulan bağlantılarla ilişkilidir yani ilişkiseldir. Bu noktadan hareket ettiğimizde, sosyal sermaye tanımları çoğunlukla “sosyal ağlar” üzerinden yapılmakta olduğunu söyleyebiliriz (Gerni, 2013: 26). Sosyal ağlar, ilişkilerimizde bağlantı kurduğumuz düğümlere işaret etmektedir. Bir insanın sosyal ağında ne

kadar fazla kişi varsa o kadar düğüm var demektir. İnsan mutluluk ve kederini sosyal ağlarıyla paylaşan bir canlıdır.

4. Sosyal Sermaye Türleri

Sosyal sermayenin türleri üzerinde birçok tartışma olmasına rağmen sosyal sermaye üç ana kategoride incelenebilir (<https://www.oecd.org/insights/37966934.pdf> 25.02.2017). Bunlar; bağlayıcı sosyal sermaye, köprü kurucu sosyal sermaye ve birleştirici sosyal sermaye olarak sınıflandırılabilir.

Şekil 2. Sosyal Sermayenin Türleri

Sosyal sermaye üç türde ortaya çıkmaktadır. Bunlar; diğer bireylerle ilişkilerimizin niteliğine ve şekline bağlı olarak

bağlayıcı sosyal sermaye türleri, köprü kurucu sosyal sermaye ve birleştirici sosyal sermaye olarak sıralanmaktadır.

4.1.Bağlayıcı Sosyal Sermaye

Bağlayıcı sosyal sermayede zaman içerisinde meydana gelen ortak normlar ve karşılıklı güven, kolektif eylemlerin maliyetini azaltmaktadır. Sosyal ağ içindeki aktörler, maddi ve manevi desteğe kolay bir şekilde ulaşabilirler (Gerni, 2013: 38). Bu sosyal sermaye türüne; ortak kimlik duygusuna dayalı bağlantılar (“birbirlerine benzeyen insanlar”) – örneğin aile, kapalı arkadaşlık ve ortak kültür ya da etnik köken örnek olarak verilebilir. (<https://www.oecd.org/insights/37966934.pdf> 25.02.2017).

4.2.Köprü Kurucu Sosyal Sermaye

Bir bölgede yaşayan bireylerin bölge dışındaki birey ve gruplarla kurdukları sosyal ilişkileri kapsayan köprü kurucu sosyal sermaye, genel manada uzak ilişkilerle bağlantılıdır. Değişik sosyo-ekonomik statüye mensup bireylerle sağlanan sosyal ilişkiler köprü kurucu sosyal sermaye örnek olarak verilebilir (Tüysüz, 2011: 20-21). Bu sosyal sermaye türüne; paylaşılan ortak bir kimlik duygusunun ötesindeki

bağlantılar, örneğin; uzaktaki arkadaşlara, meslektaşlarımıza ve iştirakçilerimizle kurduğumuz bağlantıları örnek olarak verebiliriz. (<https://www.oecd.org/insights/37966934.pdf> 25.02.2017)

4.3. Birleştirici Sosyal Sermaye

Birleştirici sosyal sermaye, genel olarak insanların gücü ve yetkiyi elinde tutanlarla kurdukları ilişkilere karşılık gelmektedir. Birleştirici sosyal sermaye için, yönetici konumunda olanlar ile yönetilenler arasındaki sosyal ilişkileri ya da idareci-çalışan arasındaki bağlantıları örnek olarak gösterebiliriz (Tüysüz, 2011: 21). Daha açık bir ifade ile birleştirici sosyal sermaye, daha aşağıdan ya da daha yukarıdan bir sosyal sınıftan insan ya da gruplarla olan bağlantılar (<https://www.oecd.org/insights/37966934.pdf> 25.02.2017), toplumsal statü farkına sahip iki kişi ya da gruplar arasındaki sosyal ilişkilerdir.

5. Sosyal Sermaye Teorisi

Sosyal sermaye teorileri, toplumsal düzen ile ilgili genel olarak Marksist, Durkheimci ya da Weberci perspektiflere uyabilirken, sosyal sermaye yeni bir ilgi odağı getirmekte ve yeni problemler ortaya koymaktadır. Sosyal sermaye

düşüncesi dikkatleri mikro boyutta kişisel tecrübeler ve günlük aktiviteler ile orta düzeyde kurumların, derneklerin ve toplum arasındaki bağ üzerinde odaklamıştır (Field, 2008: 9). Coleman, Bourdieu gibi, sosyal sermayeyi bir ağ niteliği olarak görüyor. Coleman'ın gözünde, sosyal sermayeyi oluşturan grup içindeki (ve gruplar arasındaki) bağlantılardır, oysa Bourdieu, sermayeye erişim sağlayan bireyin / grubun dış ağının görüşünü alır. Başka bir deyişle, Bourdieu, toplumsal sermayeyi, düğümlere (bireysel / grup) bağlantılar yoluyla tedarik edilen bir kaynak olarak görmektedir; oysa Coleman'ın bakış açısı, sosyal sermayenin, ağlar / gruplar içindeki ve arasında bağlantılardan oluşmasıdır (Westlund, 2006: 1). Sosyal sermayenin önemli teorisyenlerinden Bourdieu, Coleman ve Putnam'ın savunduğu düşünceleri kısaca açıklayalım.

5.1.Bourdieu

Bourdieu, hâkimiyet çabası esnasında insanların elde etmeye çalıştığı sermaye tiplerini (1) ekonomik, (2) toplumsal (ya da sosyal), (3) kültürel ve (4) simgesel sermaye olarak sınıflandırmaktadır (Görgün-Baran, 2013: 11). Pierre Bourdieu, sosyal sermayeyi ilk kez sistematik bir şekilde analiz etmiş ve ekonomik, kültürel ve sosyal olmak

üzere üç sermaye çeşidi belirlemiştir. Bourdieu sosyal sermayeyi insanlara itibar ve kişisel yarar sağlayan, kolektif olarak sahip olunan bir değer olarak görmüştür (Gerni, 2013: 11). Pierre Bourdieu, sosyal sermaye'yi toplumsal eşitsizliğin ve toplumda yerleşmiş olan elitler iktidarının sürekliliğini kolaylaştıran bir kaynak olarak görmektedir. Bourdieu'ya göre, sosyal sermaye, toplumdaki insanların grup aidiyetleri, sosyal ve kültürel kodlar, Habitus vb. olgular sayesinde bir yönü ile toplumsal hayatı kolaylaştırırken, bir başka yönü ile de toplumsal eşitsizlikler doğuran bir fonksiyona sahiptir. (Yaracı, 2011).

Bourdieu sosyal sermayeyi insanın toplumdaki kaynaklara ulaşmasındaki eşitsizlik ve iktidarın sürdürülmesi bağlamında incelemiş, sosyal sermayeyi elit sınıfın sosyal ilişkileri sayesinde ayrıcalıklı konumlarını sürdürme yolu olarak tanımlamıştır (Tüysüz, 2011: 18). “Bourdieu’ya göre sosyal sermaye, ağdaki aktörlerin sosyal paylaşımlarıyla meydana gelir ve aktörler arasındaki ilişkide ortaya çıkan bir varlıktır. Sosyal sermaye o an kullanılmak zorunlu değildir, fakat yakın gelecekte kullanılması gerektiğinde içerisinde belirli bir potansiyel barındırmaktadır (Büyükbese ve Demirağ, 2008: 55). Marksizmin sosyal sermaye teorisine

yaptığı katkı Bourdieu üzerinden ortaya çıkmıştır. Bourdieu'nun sınıf rekabeti içinde olan bireyi merkeze koyan sosyal sermaye tezinin ve sermaye sahibi olan elit sınıfın ekonomik sermayesinin devamlılığını garanti altına alan bir araç olarak değerlendirmesinin arka planını meydana getirmektedir (Şan ve Şimşek, 2011). Başka bir deyişle, Bourdieu'nun sosyal sermaye tezi sınıf çatışmaları üzerine kuruludur; bu durum kendi konumlarını diğerlerine kıyasla yükseltmek isteyen bireyler arası rekabetle ilgilidir (Gerni, 2013: 12).

5.2.Coleman

Sosyal sermayenin hareketlerimiz için bir kaynak olarak kavramlaştırılması, sosyal yapıyı rasyonel tercih paradigmasına tanıtmanın bir yöntemidir. Burada üç sosyal sermaye şekli ortaya çıkmaktadır; (1) yükümlülükler ve beklentiler, (2) bilgi kanalları ve (3) toplumsal normlar (Coleman, 2010: 77). Geleneksel olarak rasyonel tercih kavramı, iktisat ve sosyoloji arasındaki disipliner farkın bir parçası olarak görülmektedir (Baştürk, 2012: 75). Coleman'ın sosyal sermaye kavramlaştırması, geniş ve kapsayıcı bir nitelik taşır ve tazammunları koşullara ve farklı fail gruplarına göre değişiklik gösterir (Harriss ve De Renzi, 2010: 13). Coleman insanların kendi çıkarlarını

devam ettirebilmek için rasyonel davrandıkları düşüncesinden hareket ederek bireysel ya da kolektif, ayrıcalıklı ya da normal halk için olsun sosyal bağlantıların pozitif bir güç meydana getirdiğini ve bu durumda toplumda sosyal refahı artıracaklarını savunmuştur (Tüysüz, 2011: 18).

Sosyal sermaye verimlidir ve yarar sağlar. Sosyal sermayenin yokluğunda elde edilemeyecek belli amaçların erişimine imkân verir. Fiziksel sermaye ve beşeri sermayede olduğu gibi, sosyal sermaye tamamen takas edilebilir değildir ancak belli aktivitelere özgü olabilir. Sosyal sermaye, ne insanlarda ne de fiziksel aletlerde sabit kalır (Coleman, 2010: 83).

5.3.Putnam

Putnam, sosyal sermayeyi sivil toplum örgütleri ve toplumsal faaliyet fikirlerini, sosyal bütünleşmenin ve refahın temeli olduğu tezi üzerine teorisini inşa etmiştir (Tüysüz, 2011: 18). Putnam'a göre sosyal sermaye toplumun karakterini yansıtmaktadır. Putnam, bir toplumun sosyal sermaye bakımından güçlü olup olmadığıyla ilgilenmektedir (Büyükbeşe ve Demirağ, 2008: 55). Putnam,

canlı bir sosyal yaşamın sivil ağlar ile sağlanabileceğini savunur. Bu nedenle derneklere aktif katılım, sosyal ve siyasal meseleler konusunda duyarlılık, işbirliği ve dayanışma gibi kollektif faaliyetler Putnam'ın teorisinin merkezinde yer almaktadır (Aydemir, 2011: 4). Putnam'ın sosyal sermaye teorisinde birçok eleştirilecek nokta vardır. Örnek vermek gerekirse, sivil toplumdaki 'yatay' örgütlenmenin bütün olarak toplumun çıkarına olduğu savunulur. Farklı türlerdeki örgütlenmeler arasında hiçbir ayırım yapılmamıştır (Harriss ve De Renzi, 2010: 21).

6. Okul Sosyal Hizmeti ve Sosyal Sermaye

Okul sosyal hizmet uzmanları çocukların okulda başarılı olmalarına yardımcı olur. Okul sosyal hizmet uzmanlarının amacı, tüm çocuklara güvenli ve sağlıklı bir okul ortamında akademik ve sosyal olarak başarılı olmalarına yardımcı olmak için fırsat ve kaynak sağlamaktır (Openshaw, 2008: 4). Okul sosyal hizmet uzmanları ekolojik teorik bakış açısı ve güçlendirme yaklaşımı ile öğrenciler için birey ve sistem merkezli çalışmaları gerçekleştiren, sosyal hizmetin alana özgü birikimini okul ortamına aktaran profesyonellerdir (Dağ, 2017). Okul ortamında akademik başarı ya da başarısızlık nedeni olarak sosyal sermaye önemli bir

kavramdır. Multi-disipliner bir kavram olarak sosyal sermaye, ilk çıkış noktasında sosyal ilişkileri açıklamakta daha fazla faydalanılan bir kavram olmasına rağmen, bu gün, eğitim, sağlık, işletme örgütleri kısaca sosyal bilimler alanında önemli bir gelişim göstermiş ve popüler olmuştur (Büyükbeşe ve Demirağ, 2008: 58). Bourdieu bir röportajında öğretmen çocuklarının eğitim başarısının yüksek olduğunu söyler. Bunun nedeni olarak bu öğrencilerin velilerinin öğretmenlerin istediği şeyleri iyi bildiğini söyler. Bourdieu'nun bu savına değişik açılardan yaklaşabiliriz. Okul seçiminde insanlar sosyal bağlantılarını kullanırlar. Aynı şekilde öğretmen seçiminde de sosyal bağlantılarını kullanmaktadırlar. Okulda bir problem yaşadıklarında ya da bir sınıf değişikliği yapmak istediklerinde ve ya yarım puanla kaçırılan takdir belgesinin kurtarılması için tekrardan sosyal bağlantılarını kullanırlar. Okul sosyal hizmet uzmanları da öğrencilerin içsel, dışsal ve sosyal davranış problemlerine müdahale ederken bu ağ bağlantılarını kullanmaktadır. Okul sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirecekleri sistem merkezli müdahalelerin kısa sürede etkili sonuç vermesi için öğrencilerin sosyal ağ bağları önemli bir kaynaktır.

6.1.Okul Sosyal Hizmeti Tarihçesi

Okul ortamında, farklı yaşam tarzlarında, birbirinden çok farklı sosyoekonomik özellikleri olan aile sistemlerinden gelen öğrenciler, eğitim başarılarına, okula devam durumlarına ve arkadaş ilişkilerine olumsuz yönde etki yapan, biyopsikososyal gelişimlerini tehdit eden birçok sorunla karşılaşabilmektedirler (Özbesler ve Duyan, 2009). Okullarda aynı anda binlerce öğrenci eğitim ve öğretim faaliyetlerine katılmaktadır. Her öğrencinin bir birinden farklı ve kendine özgü içsel, dışsal ve sosyal problemleri olabilmektedir. Evsizlik, madde bağımlılığı, akran baskısı, kayıp yaşama, sosyal dışlanma bu sorunlardan sadece bir kaçıdır.

Okul sosyal hizmetinin doğuşunu kavramak için 1900'lü yıllarda ABD'de çocukların karşı karşıya kaldıkları sosyal sorunları bilmek zorunludur. Okul sosyal hizmeti, sosyal hizmetin özel bir alanı olarak ABD'de sosyal problemlerin (göç, devamsızlık, çocuk işçiler, yoksulluk...) arttığı bir zamanda sosyal adalet ve toplumsal eşitlik düşüncesinden hareketle ortaya çıkmıştır (Dağ, 2017). Okul sosyal hizmeti ziyaretçi öğretmenler adıyla 1907 yılında ABD'de ortaya çıkmıştır. Yoğun göçle birlikte, çocuk işçiler, dışlanma ve

devamsızlık gibi problemlerle birlikte okul sosyal hizmeti bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır. 1990'lı yıllarda ilkokullarda da başlayan okul sosyal hizmeti bu gün Dünyanın birçok ülkesinde uygulama alanı bulmuştur. Okul sosyal hizmetinin etik kuralları ve standartları oluşturulmuştur.

6.2.Okulun Politik Yapısı

Eğitim yönetimi modelleri örgüte bakış açısı ve ana varsayımlarına göre değişiklik gösterir. Çağdaş eğitim yönetimi modellerinden birisi politik okul yönetimi modelidir. Politik modeller öğrenci lehine kararlar almayı bir pazarlık süreci olarak düşünmektedir. Bu yaklaşım, çalışanların okul ortamında kendi çıkarları peşinde koşarken politik birtakım etkinliklere girdikleri alanlar olarak görmektedir (Altun ve Sarpkaya, 2017). Okul sosyal hizmet uzmanları, odağı sosyal hizmetten daha çok eğitim olan bir ortamda görev yapmaktadır. Psikolojik destek merkezlerindeki görevliler ya da çocuk yardım kuruluşlarında çalışanlardan farklı olarak, okul ortamında çalışan görevliler genellikle sosyal hizmet uzmanlarının gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarını anlamaz ya da beğenmezler. Bu durumda, okul sosyal hizmet uzmanları

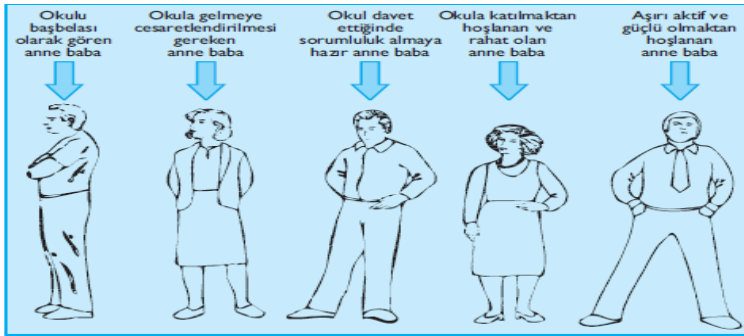
hassas ve kırılğan bir konuma gelebilir. Düşük statülü bir konumda, kendisini gözetim altında hissedebilir (Dupper, 2013: 24). Okulun politik yapısı şube öğretmenler kurulunda karar alma süreci ile ilgili bir kavramdır. Okul ortamında onlarca öğretmen, rehber öğretmenler, okul müdürü ve yardımcıları çalışmaktadır. Öğrenci lehine kararlar alınabilmesi için okul sosyal hizmet uzmanlarının okul idaresinin desteğini alması gerekmektedir.

6.3.Okul Kültürü

Okul kültürü, okulun günlük çalışmasında açık bir şekilde görülen ve içinde çalışan görevlilerin birbirleri ile olan etkileşimlerinin, öğrenciler, öğretmenler, yöneticiler ve okulun diğer çalışanları tarafından paylaşılan normlar ve inançların da yer aldığı, inançlar ve beklentilerin bütünü olarak açıklanabilir (Dupper, 2013: 22). Her okulun kültürü bir birinden farklıdır. Okulun kültürüne bağlı olarak velilerin eğitime verdikleri önem, öğrencilerin akademik başarısı hatta resmi sınavlardaki başarıları bile farklılaşmaktadır. Bir okulda devamsızlık oranları yüksekse, okul terkine çok sık rastlanıyorsa ve disiplin cezası uygulamaları yaygınsa bu okulun kültürünün gelişmediğini,

eğitim ve öğretim için uygun iklim koşullarının olgunlaşmadığını söyleyebiliriz.

**Şekil 3. Anne Babaların Okula Yönelik Tepkilerine Göre
Anne Baba Tipleri**

Kaynak: Berger, 2008: 133; Akt. Cavkaytar, 2008: 81

Öğrenci velilerinin okula verdikleri önem ve değer okul kültürüne göre değişebilmektedir. Şekil 3’de anne ve babaların okula yönelik tepkileri görselleştirilmiştir. Okul sosyal hizmet uzmanlarına düşen görev okul kültürünü arttırmak için çalışmalar yapmasıdır.

6.4. Okul Sosyal Hizmet Uzmanının Rollerı

Okul sosyal hizmet uzmanları okul ortamında izole olmuş bir şekilde görev yapmazlar, daha çok okul görevlilerinden meydana gelen çok disiplinli bir takımın üyeleri olarak faaliyetlerini gerçekleştirirler. Bazen bir takım üyesi olmak rol karmaşası ve güç savaşına neden olabilmektedir (Dupper, 2013: 7). Aşağıda okul sosyal hizmet uzmanlarının görevleri açıklanmıştır.

Sosyal hizmet uzmanının birçok rolü ve sorumlulukları olmasına rağmen, dört temel görev tüm okul sosyal hizmet uzmanları için ortak olarak tespit edilmiştir.

Bunlar:

- * Bir ekip üyesi olarak okul sisteminde başkalarına danışmanlık yapmak.
- * Değerlendirme, doğrudan hizmet, danışma vb. farklı roller uygulama.
- * Birey, grup ve aile sistemlerinde çocuklarla ve ebeveynlerle doğrudan müdahale.

* Program geliştirme ve yardım (Constable, Kuzmickaite, Harrison, &Volkmann, 1999; Akt. Openshaw, 2008: 2).

Okulda öğrenci lehine çalışan takımının bir üyesi olarak okul sosyal hizmet uzmanları birtakım faaliyetler gerçekleştirirler; toplantılara katılmak, öğrencilerin ihtiyaçlarını değerlendirmek ve stratejiler geliştirmek için öğretmenler ve diğer okul görevlileri ile birlikte çalışmak, kriz durumlarında müdahale ekibinin önemli bir üyesi olmak, multidisipliner değerlendirmenin bir ögesi olarak sosyal inceleme raporu yazmak ve öğrenme engelleri ve ya uyum davranışlarını, kültürel yapı ve sosyo-ekonomik faktörleri değerlendirmek suretiyle öğrencilere uygun olmayan şekilde etiketlenmelerini engellemek vb. (Dupper, 2013: 8). Okul sosyal hizmet uzmanları, öncelikle öğrenciler için danışman rollerini üstlenmektedirler. Öğrenciler içsel dışsal ve sosyal davranış problemi yaşadıklarında okul sosyal hizmet uzmanları iyi bir danışmandır. Okul sosyal hizmet uzmanları değerlendirme çalışmaları yaparlar. Okul sosyal hizmet uzmanları birey merkezli ve sistem merkezli olmak üzere iki müdahale türü benimser. Problem aile ya da arkadaş çevresinden

kaynaklanıyorsa sistem merkezli çalışma yapmakta fayda vardır. Son olarak okul sosyal hizmet uzmanları tüm çalışmaları ile programların geliştirilme süreçlerine katkıda bulunurlar.

7. Eğitim ve Sosyal Sermaye Araştırması

Bu bölümde araştırmanın amacı, yöntemi, problemi, hipotezleri, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci ve bulguları açıklanmıştır.

7.1. Araştırmanın Amacı

Sosyal bilim elde bulunan mevcut kanıtlar doğrultusunda sosyal bir fenomeni açıklama girişimine denilmektedir (Lewins, 2011: 25). Bir sosyal araştırmanın amacı, çalışmanın amaçlarını ortaya koyan kapsayıcı bir ifadedir. Gerçekleştirilecek çalışmanın neyi ortaya koymayı planladığı, açık ve net bir şekilde bu bölümde belirtilir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010: 68). Bu çalışmanın amacı eğitim ve güven arasındaki ilişkiyi okul sosyal hizmeti ve sosyal sermaye bağlamında ortaya çıkartmaktır.

7.2. Araştırmanın Yöntemi

Bilimsel çalışma yapmak, araştırma sorularına deneysel kanıtlarla yanıt verme arayışında bulunmaktır (Lewins, 2011: 28). Gözlem ve anketlere bağlı şekilde, laboratuvar veya büro dışında gerçekleştirilen çalışmalara alan araştırması denilmektedir (Arıkan, 2007: 28). Bu araştırmanın bir alan araştırması olduğu söylenilebilir.

7.3.Araştırmanın Problemi

Bir araştırmanın problemi üzerinde durduğumuz olgunun soru biçimine getirilmiş şeklidir. Bu bakımdan araştırmada problemin net olarak ifade edilmesi araştırmacının işini kolaylaştırır, gideceği yolu belirlemiş olur (Arıkan, 2007: 59).Araştırma problemi, gerçekleştirilecek araştırma ile çözüm bulmanın planlandığı sorundur. Bu bakımdan öncelikle bir araştırma düşüncesi bulmak gerekmektedir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010: 37). Bu araştırmanın problemi sosyal sermayenin ortaya çıkmasının ve kaybolmamasının en önemli şartı olan güvenin, eğitim sisteminde az olmasıdır.

7.3.1. Araştırmanın Hipotezleri

Bir araştırmada hipotez, aralarında mantıksal bağlantılar kurulan önermelerdir. Bu da, eğer bir teori doğrulanabiliyorsa onu takip eden şeyleri gözlemleyebiliriz, yargısına karşılık gelmektedir (Lewins, 2011: 76). Bir başka deyişle hipotez, gözlemlere ilişkin var olan gerçekliğin ifade edilmesidir, kanıtlanması gereken yargı cümlesidir. Gerçeğin durumu konusunda varsayımlardan meydana gelir ve olduğu bu varsayımlara dayanır (Arıkan, 2007: 11). Yani hipotez, bir bilimsel araştırmada neyi aramakta olduğumuzun karşılığıdır. Bu bakımdan hipotez, olaylar arasında bağlantı kurmak ve olayları bir nedene bağlamak üzere oluşturulur (Gökçe, 2007: 46). Bu araştırmanın iki hipotezi vardır:

H₀: Eğitim sistemine güven çoktur.

H₁: Eğitim sistemine güven azdır.

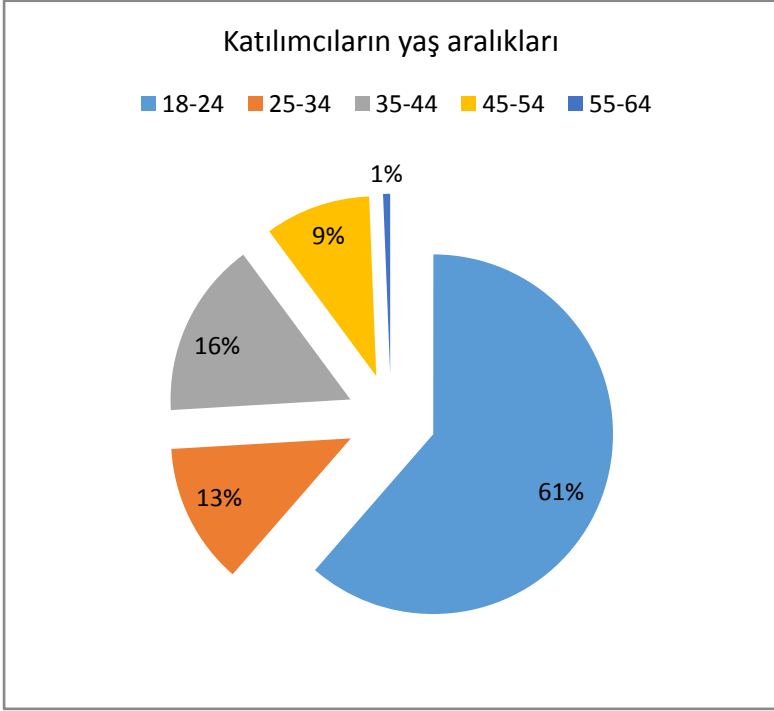
Araştırmanın hipotezlerini test etmek için, cinsiyet, eğitim düzeyi, yaş ve medeni durum gibi değişkenler dikkate alınmadığı için parametrik ve non-parametrik testler kullanılmamıştır. Katılımcıların araştırmanın sorularına verdikleri yanıtların frekansları dikkate alınmıştır.

7.3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

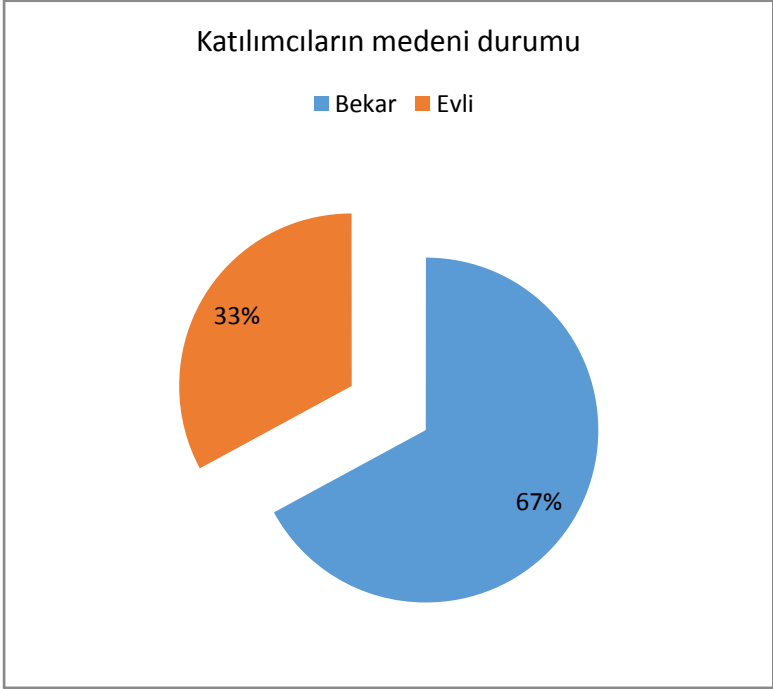
Bu bölümde araştırmaya katılan katılımcıların; cinsiyet, yaş, medeni durum ve eğitim düzeyleri açıklanmıştır.

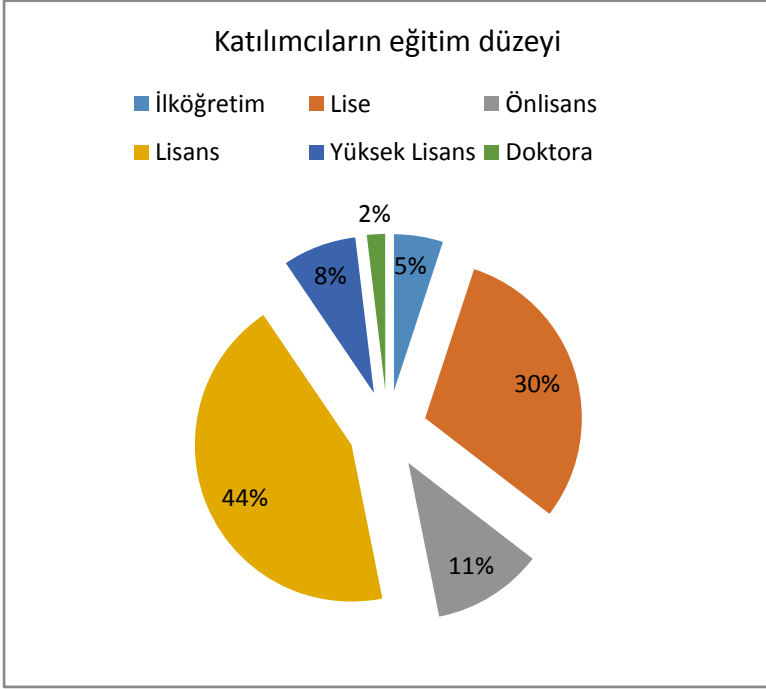
Araştırmaya 117 kadın, 41 erkek olmak üzere toplam 158 kişi katılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu kadınların oluşturduğu gözlenmiştir.

Araştırmada 97 katılımcı 18-24 yaş, 20 katılımcı 25-34 yaş, 25 katılımcı 35-44 yaş, 15 katılımcı 45-54 yaş, 1 katılımcı ise 55-64 yaş aralığında olduğu görülmüştür.

Araştırmada 106 katılımcının bekâr, 52 katılımcının evli olduğu görülmüştür.

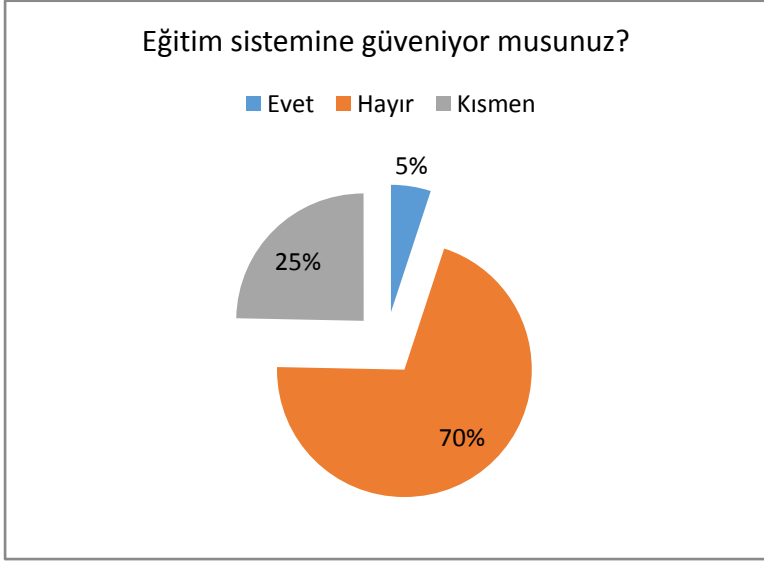
Araştırmada, 8 katılımcının ilköğretim (ilkokul ve ortaokul) mezunu, 48 katılımcının lise mezunu, 18 katılımcının ön lisans mezunu olduğu, 69 katılımcının lisans mezunu olduğu, 12 katılımcının yüksek lisans mezunu olduğu ve 3 katılımcının doktora mezunu olduğu görülmüştür.

7.3.3. Veri Toplama Aracı

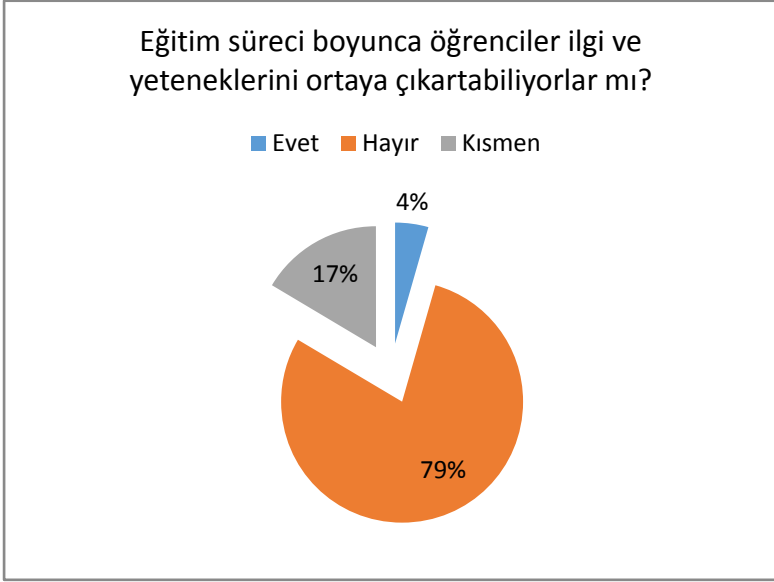
Anket, insanların hayat standartlarını, davranışlarını, inançlarını veya tutumlarını betimlemek için bir kaç sorudan meydana gelen bir araştırma materyalidir. Anketler, yüz yüze, posta ile, telefonla ve bilgisayarla uygulanabilir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010: 184). Araştırmanın verileri elektronik olarak toplanmıştır. Araştırma verileri 1 hafta içerisinde toplanmıştır. Sonra elektronik anket erişime kapatılmıştır.

7.4. Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde araştırmaya katılan katılımcıların anket sorularına verdikleri yanıtların frekansları açıklanmıştır.

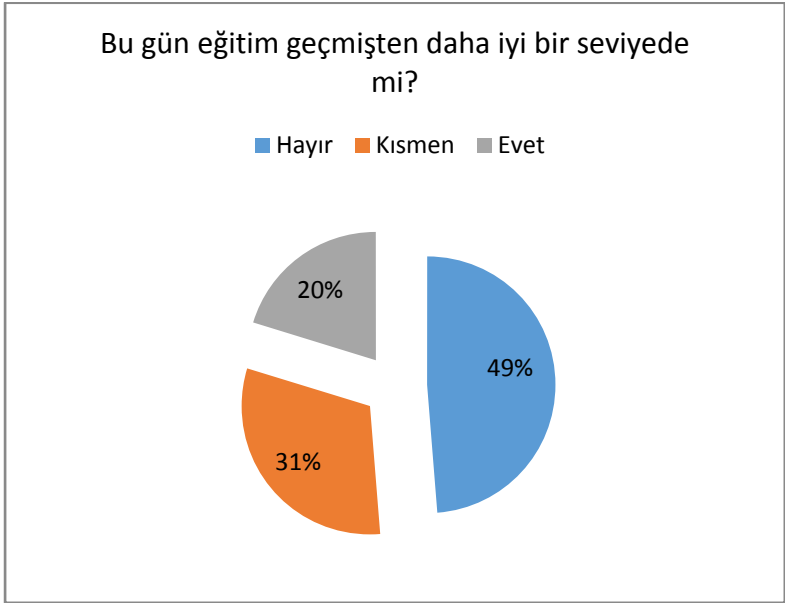
Araştırmada, Eğitim sistemine güveniyor musunuz? Sorusuna 111 katılımcı hayır, 8 katılımcı evet cevabını verirken, 39 katılımcı kısmen cevabını vermiştir.

Araştırmada, Eğitim süreci boyunca öğrenciler ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkartabiliyorlar mı? Sorusuna 125 katılımcı hayır, 26 katılımcı kısmen ve 7 katılımcı evet cevabını vermiştir.

Araştırmada, Sadece eğitim ile bir öğrencinin toplumda iyi bir konuma gelmesi mümkün müdür? Sorusuna 99 katılımcı hayır, 35 katılımcı evet ve 24 katılımcı kısmen cevabını vermiştir.

Araştırmada, Bu gün eğitim geçmişten daha iyi bir seviyede mi? Sorusuna 77 katılımcı hayır, 32 katılımcı evet cevabını verirken, 49 katılımcı kısmen cevabını vermiştir.

Araştırmada, Eğitimin gelecekte daha iyi bir seviyeye geleceğine inanıyor musunuz? Sorusuna 67 katılımcı hayır, 39 katılımcı evet cevabını verirken, 52 katılımcı kısmen cevabını vermiştir.

SONUÇ:

Eğitimde sosyal sermaye araştırması kapsamında, eğitim sistemine duyulan güven düzeyi ölçülmek istenmiştir. Bu amaç doğrultusunda literatür taraması yapılmış ve konu ile ilgili herhangi bir ölçek çalışmasına rastlanmamıştır. Araştırmacı eğitim sistemine duyulan güveni ölçmek için ana soru (Eğitim sistemine güveniyor musunuz?) ve ana soruyu destekleyecek dört adet yardımcı sorudan oluşan üçlü likert bir ölçme aracı tasarlamıştır. Araştırmanın ölçme aracının geçerlilik ve güvenilirlik çalışması zaman ve olanaklar bakımından kısıtlılık nedeni ile yapılamamış ve bu nedenle araştırmada parametrik ve non-parametrik testler değil, sadece katılımcıların verdikleri frekans yüzdeleri dikkate alınmıştır.

Araştırma sürecinde elde edilen verilerin analizinden, araştırmanın *Ho Hipotezi* doğrulanmamış, *H1 Hipotezi* doğrulanmıştır. Katılımcıların eğitim sistemine duydukları güven seviyesi düşük düzeyde bulunmuştur. Bu bağlamda, eğitim sisteminin sosyal sermayesinin düşük düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Katılımcıların büyük çoğunluğu, eğitim süreci boyunca öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini ortaya çıkartamadıklarını düşünmektedir. Katılımcıların

büyük çoğunluğu, sadece eğitim ile bir öğrencinin toplumda iyi bir konuma gelebilmesinin zor olduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda, katılımcıların önemli bir bölümü eğitimin geçmişten daha iyi bir seviyede olmadığını ve gelecekte de iyi bir seviyeye gelemeyeceğini düşünmektedir. Tüm bu sonuçlardan, sosyal sermayenin en önemli üretici olan güvenin eğitim sisteminde düşük seviyede olduğunu söyleyebiliriz.

Sosyal sermaye, bir insanın kaynaklara erişimini sağlamaktadır. Sosyal sermaye güven ile ortaya çıkmaktadır. Güven sosyal sermayenin varoluş nedenidir. Sosyal sermaye yoksul ve güçsüz insanların kaynaklara erişimini kolaylaştırır. Aynı zamanda insanların bir arada yaşamasını kolaylaştıran en önemli kavramdır. Sosyal sermaye bir toplumun en küçük birimi olarak ailede başlar, STK'lerden sosyal politikaya kadar her düzeyde vardır. Bazı düşünürler sosyal sermayeyi dezavantajlı konumda olanlar ve yoksullar için bir kaynak olarak görürken, diğer düşünürler sosyal sermayeyi elitlerin kullandıkları bir güç olarak görmüşlerdir.

İnsan yalnız yaşayamaz, bir gruba dâhil olur ve grup içerisinde var olur. Bu bakımdan karşılıklı beklentiler, sosyal ağlar ve normlar birlikte yaşamının bir gereği olarak

ortaya çıkar. Birey sosyal ağları sayesinde maddi, manevi ve bilişsel destek sağlar.

Okul sosyal hizmeti 1900'lü yıllarda ABD'de ev ziyaretleriyle ortaya çıkmıştır. Okul sosyal hizmeti tarihsel süreç içerisinde birçok aşamadan geçmiş ve bu gün etik kuralları ve standartları olan bir meslek olarak ortaya çıkmıştır. Okul sosyal hizmet uzmanı lisans eğitimi sonrası, okul sosyal hizmeti alanında yapılacak yüksek lisans eğitimi sonrası kazanılan bir unvandır. Okul sosyal hizmet uzmanları içsel, dışsal ve sosyal davranış problemlerine, birey ve sistem merkezli müdahaleler gerçekleştirmektedir. Okul sosyal hizmet uzmanları sistem merkezli müdahaleler gerçekleştirirken, öğrencinin sosyal ağına odaklanmaktadır. Çünkü problem aile sistemi ya da çevresindeki diğer sistemlerden kaynaklanmaktadır. Sosyal sermaye bireyin sosyal ağında gizlidir. Bu noktada sosyal sermaye ve okul sosyal hizmeti buluşmaktadır. Coleman'ın sosyal sermayeyi dezavantajlı ve yoksul insanlar için fayda sağlayan bir kaynak olarak görmesi, okul sosyal hizmet uzmanlarına önemli bir bakış açısı sağlayabilir. Bourdieu'nun sosyal sermayeyi elitlere ait bir özellik olarak görmesi, okul sosyal hizmet uzmanlarının okul seçimi, çok talep gören okul, az

talep gören okul, okul seçiminde sosyal bağlantılar vb. fayda sağlayabilir.

Sosyal sermaye teorisi, okul sosyal hizmet uzmanlarına başarılı müdahale planı hazırlamalarında yardımcı olabilir. Aynı zamanda sosyal sermayenin karanlık tarafı (çete ve suç grupları vb) vardır. Okullardaki bu tarz grupların incelenmesinde ve önleme çalışmalarının yapılabilmesinde sosyal sermayenin karanlık tarafı, okul sosyal hizmet uzmanlarının olumsuz okul grupları ile mücadele etmesinde rehber olabilir.

KAYNAKÇA:

Altun, B. Sarpkaya, R. (2017). Eğitim Yönetiminde Politik Modeller. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Aralık 2017, 8(2), 1-12.

Arıkan, R. (2007). *Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım

Aydemir, M. A. (2011). *Sosyal Sermaye Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Araştırması*. Konya: Çizgi Kitabevi

Baştürk, Ş. (2012). *Rasyonel Tercih Sosyolojisi Bağlamında James S. Coleman'ın Sosyal Sermaye Kavramı: Eğitime Katılma Yönünden Tartışmalar*. Sosyoloji Konferansları No: 45 (2012-1) / s.75-123

Bourdieu, P. (2010). Sermaye Biçimleri. *Sosyal Sermaye Kuram Uygulama Eleştiri* (Derleyenler: Mehmet Murat Şahin ve Ahmet Zeki Ünal) (Tercüme: Mehmet M. Şahin). İstanbul: Değişim Yayınları, s. 45-75.

Büyükbeşe, T. Demirağ, B. (2008). Öğretim Elemanlarının Eğitim Ortamı Algısının Sosyal Sermaye Boyutları

Üzerindeki Etkisi Üzerine Nicel Bir Araştırma: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Örneği. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi / Journal of Turkish Social Sciences Research* Nisan 2018 Cilt: 3 Sayı: 1, s.53-71

Büyüköztürk, Ş. Kılıç-Çakmak, E. Akgün, E. Ö. Karadeniz, Ş. Demirel, F. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi

Castells, M. (2012). *İsyan ve Umut Ağları İnternet Çağında Toplumsal Hareketler* (Çeviren: Ebru Kılıç). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları

Cavkaytar, A. (2008). “Okul-Aile İşbirliğini Geliştirme Etkinlikleri” *Okul Aile ve Çevre İş Birliği*(Edit. Emine Aysin Küçükyılmaz). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını No: 955, s.77-96.

Coleman, J. J. (2010). Beşeri Sermayenin Yaratımında Sosyal sermaye. *Sosyal Sermaye Kuram Uygulama Eleştirisi* (Derleyenler: Mehmet Murat Şahin, Ahmet Zeki Ünal) (Tercüme: Figen Uzar), İstanbul: Değişim Yayınları

Dağ, A. (2017). Eğitim İle Sosyal Hizmetin Bütünleşmesini Hazırlayan Koşullar ve Türkiye’de Okul Sosyal

Hizmeti. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)* 2017 Vol:4 Issue:12 pp:718-726

Dupper, D. R. (2013). Okul Sosyal Hizmeti Etkin Uygulama İçin Beceri ve Müdahaleler (Çev. Yasemin Özkan, Elif GökçearslanÇifci). İstanbul: Kapital Yayınları

Erdem, F. (2003). *Örgütsel Yaşamda Güven. Sosyal Bilimlerde Güven*(Edit. Ferda Erdem). Ankara: Vadi Yayınları, s.153-182

Field, J. (2008). *Sosyal Sermaye*. (Çeviren: Bahar Bilgen ve Bayram Şen), (Eserin orijinali 2003'te yayımlandı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Fu, Q. (2004). Trust, Social Capital, and Organizational Effectiveness. Virginia Polytechnic Instituteand State University. Master of Publicand International Affairs. Blacksburg, VA, s.14-18.

Gerni, M. (2013). *İlişkilerin Maddi Yönü Sosyal Sermaye ve Örgütsel Boyutu*. İstanbul: Beta Basım, s.

Goffman, E. (2017). *Kamusal Alanda İlişkiler Toplu Yaşamının Mikro İncelemeleri*(Çev. M. Fatih Karakaya). Ankara: Heretik Yayınları

Gökçe, B. (2007). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Savaş Yayınevi

Görgün-Baran, A. (2013). Pratik Kültür, Sermaye, Habitus ve Alan Teorileriyle Pierre Bourdieu Sosyolojisi. Sosyolojide Yakın Dönem Gelişmeler (Edit. Serap Suğur, Aylin Görgün Baran). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları

Gürsakal, N. (2009). Sosyal Ağ Analizi. Bursa: Dora Yayınları

Harriss, J., De Renzi P. (2010). Sosyal Sermaye Kavramı: ‘Kayıp Halka’ mı Yoksa Analitik Olarak mı Kayıp’ Bibliyografik Bir Giriş Denemesi. *Sosyal Sermaye Kuram Uygulama Eleştiri* (Derleyenler: Mehmet Murat Şahin ve Ahmet Zeki Ünal) (Tercüme: Meltem Çelik ve Mehmet M. Şahin). İstanbul: Değişim Yayınları, s. 7-44.

İnam, A. (2003). Her Şeyin Başı Güven. *Sosyal Bilimlerde Güven*(Edit. Ferda Erdem). Ankara: Vadi Yayınları, s.13-26

Kangal, N. (2013). *Sosyal Sermaye Teorileri ve Sosyal Sermaye Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği*.

Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat
Anabilim Dalı İktisat Bilim Dalı.

Keleş, H. N. (2012) . *Sosyal Sermaye*. Konya: Eğitim
Kitabevi

Korczynski, M. (2003). Güvenin Ekonomik Politikası. *Sosyal
Bilimlerde Güven*(Edit. Ferda Erdem). Ankara: Vadi
Yayımları, s.61-88

Lewins, F. (2011). *Sosyal Bilim Metodolojisi* (Çeviren: A.
Vahap Taştan). Ankara: Lotus Yayınevi

Openshaw, L. (2008). *Social Work in Schools Principles
and Practice*. New York London: The Guilford Press

Operasyonel Risk Çalışma Grubu. (2006). Operasyonel
Risk. Bankacılar Dergisi, Sayı:58, Web:
[https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporl
ar/operasyonel_risk.pdf](https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/operasyonel_risk.pdf)'den 15.06.2016'da alınmıştır.

Özbesler, C. Duyan, V. (2009). Okul Ortamlarında Sosyal
Hizmet. *Eğitim ve Bilim*, 2009, Cilt 34, Sayı 154, s.17-
25.

Şan, M. K. Şimşek, R. (2011). Sosyal Sermaye Kavramının Tarihsel-Sosyolojik Arka Planı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:6, Sayı: 1, s.88-110.

Tüysüz, N. (2011). *Sosyal Sermayenin Ekonomik Gelişme Açısından Önemi ve Sosyal Sermaye Endeksinin Hesaplanması*. T.C. Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Yayın No:2827.

Westlund, H. (2006). *Social Capital in the Knowledge Economy Theory and Empirics*. ISBN-10 3-540-35364-X Springer Berlin Heidelberg New York

What is social capital?, Web:

<https://www.oecd.org/insights/37966934.pdf> Erişim: 25.02.2017

Yarcı, S. (2011). Pierre Bourdieu’da Sosyal Sermaye Kavramı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1, s.125-135.

Yavuz, K. (2003). Din ve Güven. *Sosyal Bilimlerde Güven*(Edit. Ferda Erdem). Ankara: Vadi Yayınları, s.27-52.

